

KARLŠTEJNSKÉ VIGILIE

motto

FRANTIŠEK KUBKA

Karlštejnské vigilie

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na

www.motto.cz

www.albatrosmedia.cz

motto

František Kubka

Karlštejnské vigilie – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2016

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

FRANTIŠEK KUBKA

KARLŠTEJNSKÉ
VIGILIE

Praha 2016

Tento text Kubkových Karlštejnských vigilií
jsme připravili podle vydání z roku 1989
vydaného nakladatelstvím Československý spisovatel.

Text © František Kubka – dědicové c/o DILIA, 1944
Illustrations © Erika Bornová, 2016

ISBN tištěné verze 978-80-267-0605-2
ISBN e-knihy 978-80-267-0618-2

*Památce svého otce připisuji tuto knihu,
kterou v rukopise již nečetl*

Velikonoce přišly toho roku 1371 velmi záhy. Byly skoro pod sněhem. Zato se přihnalo jaro jako zelená povodeň. Celá země přes noc rozkvetla a Praha byla krásnější než kdykoli dřív. Lidé byli veselejší a dívčí tváře svěžejší. Zahrady v podhradí zbělely střemchou.

Asi tři týdny po Božím hodu velikonočním onemocněl pětapadesátiletý císař Karel za příznaků otravy. Zprvu nemohl polykat pro suchost v hrdle, potom jeho tvář nepřírozeně zrudla a srdce bilo jako zmatený zvon. Pohněval se na celé své okolí a potom začal, muž, který vládl polovině světa, plakat jako dítě. Volal vysíleným hlasem po lékaři. Nebyl však už s to vypovědět mu příčinu svého pohnutí, poněvadž byl zachvácen velikými bolestmi v životě. K těmto bolestem se družily závratě, a císař jda od křesla k loži zavrával a upadl. Volal o pomoc, a zatínaje pěsti a zmítaje se jako smyslů zbavený, přikazoval lékaři, aby mu pustil žilou, aby mu ovázal rozbolenou hlavu a přivolal císařovnu. Císařovna Alžběta, zvaná Pomořanská, nebyla však přítomna na královském hradě, nýbrž dlela toho dne na královnině hradě Karlíku, kam se odebrala včera po poledni.

Když přišel Vítek z Choltic, mistr lékařské fakulty vysokého učení, muž zkušený a nejlepší žák slavného Baltazara z Domažlic, ležel císař v těžkých bolestech a zvracel obsah vnitřností. Mistr Vítek poznal, že byl panovníkovi podán jed, a učinil všechno, aby zachránil jeho drahý život.

Císařovna přijela k loži svého chotě druhého dne. Ale manžel ji nepoznával. Císařovna, žena tváří krásná, tělem statná a srdcem veselá, rozplakala se tak, že ji nemohli utiшит. Zlomila se její síla, o které si vyprávěli v celé zemi, a Alžběta klesla v mdlobách u císařova lože.

Byla odnesena a ošetřena. Na Hradě se šeptalo, že ubohá země ztrácí najednou krále i královnu.

Když mistr Vítek zastavil křečovitě dávení a zmírnil bolesti nemocného, upadl Karel do dlouhého a hlubokého spánku. Ze sna nesrozumitelně mluvil, ale neprobíral se. Potom se dostavila horečka a císař usedal na loži s vytřeštěnýma očima, jejichž zorničky se rozšířily tak, že nemocný myslil, že oslepl. Tlukot srdce polevil, ale horkost stoupala.

Mistr Vítek navštívil královnu a s radostí zjistil, že její mdloby vznikly z pouhého rozechvění nad onemocněním manželovým. Prikázal Alžbětě, aby vytrvala na loži a k svému manželi přišla, až se král zbaví horeček. To se stalo za další tři dny. Shledání obou bylo tklivé a Alžběta ronila velké slzy radosti, líbajíc vyhublou ruku svého chotě a šeptajíc mu slova lásky.

Bylo vidět, že císař je zachráněn. Ale zároveň pozoroval mistr Vítek, že Karlovo tělo bylo do základů otřeseno a opadla nejen jeho tvář, nýbrž ochably i všechny údy. Horečka zhoubně hospodařila v císařově těle a její útok na jeho silné srdce byl prudký a nemilosrdný. Mistr Vítek, který znal královo tělo lépe nežli své vlastní, bál se příznaků slabosti, jež se objevily v králově zraku, v jeho pohybech a slovech. I rozhodl se, že převezme panovníka, jakmile jen to bude možné, na jeho milovaný hrad Karlštejn a způsobí, aby mu tam bylo dopráno klidu, který jedině mohl novými silami vzpružit vyčerpané síly. Karel byl šťasten a pospíchal s odjezdem, který se uskutečnil za teplého květnového jitra, dva týdny před svátky svatodušními. Byla neděle a před břevnovským kostelem obklopilo králův vůz veliké množství svátečních lidí z blízkých vesnic.

Cesta byla pro krále radostná. Jeho vůz projížděl krajem, kde kvetly hrušky a jabloně, kde bujně voněla tráva, kde na březích potoků svítily pampelišky jako drobtý slunce, kde bylo na mezích tolik kvítí, že se oko radovalo tichou rozkoší, kde větve smrků se bledě zažíhaly na hrotech a mech se podobal zeleným, zlatě stínovaným vlnám, rozlitém pod mládnoucími stromy.

Lidé na cestách smekali a usmívali se na králův vůz nebo hlasitě pozdravovali milovaného vladaře, o jehož nemoci se roznesla zvěst rychlostí větru, zahalivši zem v těžký mrak, který se nyní rozptyloval.

Vedle krále jel ve voze mistr Vítek a vyprávěl mu veselé příhody z žákovského života v Bologni a v Praze. Před vozem harcovali páni z královny družiny a jezdci s korouhvemi. V lesích se ozýval několikanásobně hlas rohů, které občas k potěšení královu trubači rozehráli loveckou písní. U řeky, která vesele bila pěnamí o skaliska, mávali přívozníci průvodu na uvítanou. Sedláci, vracející se z kostela, stáli na kraji polí, na nichž se v slunci zelenal budoucí chléb, sklánějíce tvrdá čela před panovníkem, který těmto lánům dovoluje růst v žírnosti a míru.

Královně v průvodu nebylo. V posledních dnech před manželovým odjezdem na hrad Karlštejn se proměnila tato statečná žena, a její oči, tvář i krok byly plny plachosti. Vyhýbala se rozhovoru s králem a dlela dlouho, proti svému obyčeji, na modlitbách. Když se jí Karel tázal, zdali pojede s ním, odpověděla, že nechce svou přítomností rušit jeho klidu a že zase odjede na hrad Karlík, který dal Karel kdysi zbudovat pro manželky českých králů, jež dříve sídlily na vzdáleném Mělníku. Mistr Vítek s myšlenkou královninou souhlasil.

Lékař chtěl obklopiti Karla pohodou mužného veselí. Pozval na Karlštejn přítele Karlova mládí, pana Buška z Velhartic, muže statečného a mravů líbezných. Na Karlštejně pak samém dlel člen kolegia hradních kanovníků, pan Ješek z Janovic, kněz povahy hovorné, člověk dobrého srdce a veliký ctitel králův. I on jistě prospěje slovem i úsměvem. Nikdo jiný nesmí ke králi vstoupit, a tak okřeje do letnic na duši i na těle.

Mistr Vítek mluvil po cestě s králem o tomto svém léčebném úmyslu. Král pravil, že si rád posedí několik dní v takovém příjemném vězení. Budou tam s ním muži, kteří mají stejně šedivé skráně jako on a k tomu srdce otevřená. Po těchto srdcích nejvíc volá. Je zklamán, že za dílo celého života, jež chtělo jen štěstí České země, pojednou mu ruce nejbližší podávají jed.

Král věděl, že tři dny po jeho onemocnění byli uvrženi do žaláře dva dvořané, na něž padlo podezření z pokusu vraždy na královském majestátu. Byli to mladiství písaři dvorské kanceláře Hynek Hlaváč na Skalici a Čeněk ze Žumberku. Hynek Hlaváč doprovázel před dvěma lety císaře na jeho cestě do Vlach a za vzbouření v Sieně se zachoval nešlechtně. Opustil krále ve chvíli nejnebezpečnější a uprchl do Pisy, odkud se vrátil teprve po císařově vítězství. Pravil, že byl od Pisanských zajat a vyslýchán o úmyslech královských s městem Luccou. – Tenkrát mu císař uvěřil a odpustil.

Hlaváč na Skalici a Čeněk ze Žumberku byli uvrženi do vězení zároveň s pomocníkem vrchního kuchaře, s nímž byli spatřeni pět dnů před onemocněním královým. Stop po nějakém jedu se ani u nich, ani u kuchaře nenalezlo. Podezření bylo však tak silné, že všichni tři byli vydáni soudci, který je poslal na mučidla. Při mučení dlouho

zapírali, ale kuchař nakonec s velikým pláčem přiznal, že byl od obou pánů získán, aby do králova pokrmu přimísil černé bobule, o jejichž škodlivosti neměl vědomí. Tato výmluva byla směšná. Proto byl s oběma písaři v poutech vsazen do vězení ještě hlubšího a téhož dne se sešel soud, který vynesl ortel smrti. Král si však přál, aby oba páni byli státi a kuchař oběšen po letnicích.

Nyní král velmi usilovně přemýšlel, proč se právě jemu dostalo takového pohanění, že se lidé žijící s ním pod jednou střechou a pojídající s ním polévku takřka z jedné mísy snaží o jeho bezživotí. Byl ještě tak sláb, že se mu oči naplnily slzami. Mistr Vítek se zachmuřil a přikázal králi, aby přestal o věci mluvit a raději si poslechl, jak na blízké vesnické zvonici vesele vyzvánějí.

Král zamlčel další myšlenky a jal se přemítat o věcech radostnějších.

I vzpomněl si na královnu, která ho milovala takovou silnou láskou, že se podobala mužskému přátelství. A přitom byla tak žensky něžná, žeš nechtěl věřit, že tato žena dovede rukou ohýbat podkovy a drtit oblázky.

Na stará léta mu Bůh poslal ženu nejsilnější:

„Té jistě žádné dítě nezemře a ona zajisté přečká mne...“, pomyslnil si.

Podivný osud mu byl určen. Čtyři ženy a všechny dobré! To se málokomu podaří. Každá jiná a všechny plny pěkných vlastností. A dokonce spanilých těl! Karel se zálibně usmál. Na tváři se mu vytvořily veselé vrásky od nosu k ústům. Vous se mu naježil. Pročítal si rychlým pohybem bradu a pojednou se zeptal mistra Vítka:

„A víno mi dovolíš pít na Karlštejně?“

„Dovolím!“ řekl mistr a potutelně se usmál.

Král se uzdravuje, pomyslnil si.

Potom bylo slyšet ono slavné volání z hradu Karlštejna, který se náhle objevil za záhybem cesty jako tajemný Montsalvage, zářící bělostí a vznešeností, obrovský kamenný relikvíář a znak císařovy velikosti, moudrosti a slávy. Stál tu pyšně a cudně na pahorku mezi návršími, na nichž z jedné strany rostly lesy a z druhé vinice. Králův průvod však nešel dále, od hradu dále, nýbrž vyjel na návrší a vstoupil do hradu.

Na kostele svatého Palmáce ve vsi, v podhradí a na hradě samém zvonili a slavně vytrubovali. Purkrabí uvítal krále, děkan karlštejnské kapituly žehnal a rytíři, ochránci hradu, stáli za kněžími a zářícíma očima patřili na svého pána, který namáhavě vystupoval z vozu.

Mistr Vítek obřad uvítání urychlil. Císař pak stoupal v průvodu obou purkrabí ke své ložnici v císařském paláci, kde ulehl k tichému a zdravému spánku. Karlštejnský vzduch je svěží a pln nejlepšího lesního koření. Na odpoledním nebi jásali skřivánci.

Kvečeru stál nad královským ložem mistr Vítek, po jeho pravici pan Bušek z Velhartic a po levici kněz Ješek z Janovic.

„Tři fakulty jsou připraveny obveselovat Jeho Milost,“ pronesl slavnostně mistr Vítek. „Bohoslovci vyslali Vašeho kanovníka, pana Ješka z Janovic, fakulta artistická Vašeho velezkušeného rytíře, pana Buška z Velhartic, a fakulta lékařská mne, Vašeho pokorného služebníka.“

Pan Ješek se příjemně usmíval a Karel podal ruku prošeďivělému hubenému knězi tváře přemítavé a životem rozbrázděné. Oko Ješkovo spočívalo s láskou a starostí na zchudlém obličejí králově, a když se král ptal jak se jeho oblíbenému knězi zde na Karlštejně stále daří, odpověděl pan Ješek:

„Dnes už dobře, Vaše Milosti. A nám všem. Však se také všichni namáhali, aby Vás vymodlili. Chrám Panny Marie neměl ani okamžik ticha a svatou Kateřinu jsme tak zasypali prosbami a vzdechy, že v těchto dnech na nebesích jistě nedělala nic jiného, nežli orodovala za Vaše zdraví. Ale teď chceme s Vámi, Milosti, strávit radostnou vigilií letnic, a nechť sám Hospodin nám rozváže srdce i jazyky a na hlavy naše vstaví ohýnky své milosti a svého požehnání. Chceme se s Vámi radovat. Ne, jako tři fakulty, nýbrž jako tři muži s mužem, jehož přátelství je nám drahé.“

Král pokynul spokojeně.

Ale tu už krále do vousu políbil pan Bušek a potom mu stiskl ruku tak, že až krále zabořila. Pan Bušek se trochu rozslzel, pravda, ale pak se začal hřmotně smát a řekl, že se těší jako malé děcko na to víno a na ty paštiky, které se zde chystají:

„A budeme si jednou povídat beze svědků. Pan Milíč, je sice člověk svatý a Ty ho, králi, miluješ, ale Bůh nám odpustí, že se o této vigilii chceme modlit u plného stolu. Je tak krásně na zemi, můj milý králi, proč bychom se s Tebou jednou nepodívali na tu zem a její lidi skrze sklenku vína? Lékař to chce a Tys býval v mládí chlapík veselý. A později ses také vždycky nechmuřil. Chceme však být i rozumní v těchto sedmi dnech, které zbývají do Božího hodu, ale většinou chceme mluvit o ženách jak to přísluší mužům, jsou-li mezi sebou.“

A tu se Karel usmál svým šibalským úsměvem, při kterém se mu vždycky naježila koží bradka.

„Dělejte se mnou, co chcete, já poslouchám,“ řekl. Ale byl rozhovorem znaven a položil zas hlavu do polštáře.

Mistr Vítek, pan Bušek a pan Ješek si sedli za stůl ve

vyšoké síní, sousedící s ložnicí císařovou. Dveře zůstaly otevřeny. Prostřeli jim bohatý stůl a slavná vína přišla v mocných džbánec před každého. Císaři podali pokrm k loži. Pojedl, a když se setmělo a přinesli vyšoké svíce, zavolal si lékaře a žádal, aby mu tedy páni ukázali, jak dovedou uzdravovat. Lékař přikázal, aby král zůstal na loži. Že budou vyprávět, jako by ho nebylo. A bude-li slyšet něco o sobě, ať se nehorší. Až bude zdrav, přijde i on se svým příběhem, smějí-li prosit.

Karel souhlasil. Ať jen vyprávějí, bude naslouchat. A usne-li, ať se zas oni nehorší.

Král seděl opřen o čelo postele, přikryt po pás černou medvědí kožišinou, a hleděl před sebe na červené sklo rozsvícené lampy před obrazem svaté Kateřiny. V jeho ložnici bylo rozjímavé šero. Z vedlejší síně sem vnikalo každé slovo.

Tam se muži u stolu na chvíli zamyslili a potom promluvil nejstarší z nich, pan Bušek. Privil, že případ Karlovy nemoci mu připomíná dávnou událost v městě Pise. A že je k této události veden i zprávou, kterou obdržel od soudce, jenž s třemi vražedníky vedl šetření. Je dnes jisté, že se mladý Hynek Hlaváč setkal v Pise s Pietrem, synovcem tří Gambacortiů, kteří před šestnácti lety povstali proti císaři a byli potrestáni smrtí. Pietro se právě roku 1369 vrátil z vyhnanství do Pisy. Jed v pokrmu králově je jisté mstou za tehdejší potrestané spiknutí.

„Jsi hlava soudcovská, pane Bušku,“ ozval se mistr Vítek.

„Chci tedy zastupovat i fakultu právnickou,“ řekl na to Bušek. „Ale mluvit budu o ženě, a nikoli o římském právu.“

I jal se pan Bušek z Velhartic vyprávět.

VYPRÁVĚNÍ O TOM, JAK SE BRATRŘÍ
GAMBACORTIOVÉ V PISE SPIKLI
PROTI CÍSAŘI KARLOVI A JAK PAOLA,
DCERA BARTOLOMEOVA, Z LÁSKY
K ČESKÉMU PÁNU VILÉMOVI
VANECKÉMU Z JEMNÍČKY JEJICH
ÚMYSLY VČAS VYZRADILA

PAOLA

Když náš král jel ke své římské korunovaci, zastavil se třetího týdne měsíce ledna roku 1355 v slavném městě Pise, které leží nedaleko ústí řeky Arna a slaví se příjemnou pohodou a nebem věčně modrým. Město je zbudováno z bělostného mramoru, který byl jednak vylámán z blízkých hor Pisanských, jednak zůstal tu v podobě sloupů z pohanských dob. V tomto městě, obklopeném zahradami a hradbami, které prolamuje šest bran a nad které se vypínají dvě tvrze, vyčkal král příchod českého vojska, s nímž přibyla jeho mladistvá manželka Anna. V průvodu králově byli arcibiskupové, biskupové, kanovníci, knížata a hrabata říšská, baroni a rytíři, maršálkové a purkrabí, hofmistři a komoří, lid

zbrojný a kancléřovi písaři, celkem pět tisíc osob jízdných a mnoho jiných, neozbrojených.

Král dlel v Pise až do konce měsíce března, kdy se hnul k další císařské jízdě přes Sienu do Říma.

V družině králově byl tenkrát mladý a statečný pan Vilém Vanecký z Jemničky, kdysi žák vysokého učení padovanského, který dokonale hovořil jazykem toskánským a byl osobně znám s mnohými zdejšími rody. Pan Vilém se setkal ve svých žákovských dobách s dívkou z rodiny Gambacortiovy. Uviděl ji poprvé jako děčko v městě Luce, kde Paola dlela se svým otcem Bartolomeem na návštěvě u své tety.

Radost Paolina z příchodu Vilémova byla tak veliká, že neodolala a políbila pana Viléma před samým vchodem do domu Bartolomeova v okamžiku, kdy Vilém vstupoval, aby vzdal čest Bartolomeovi, bratru Francesca Gambacortiho, hlavy rodu. Brzy se o této události hovořilo. Ačkoli Pisa se nikterak neslavila životem mnišským, a právě proto si malíři i sochaři s úmysly mravokárnými pro svá díla vybírali v oné době látky, jež ukazovaly lidem marnost bohatství a rozkoší, přece nebylo vídáno, aby dívka ze znamenitého rodu před služebníky a vrátnými, před strážemi a komorníky políbila cizince a pověsila se mu na šíji. Ale dívce bylo šestnáct let. Proto se mnohé prominulo.

Od toho dne chodíval pan Vilém denně do domu Bartolomeova a procházel se v zahradách paláce s Paolou, kterou začali považovat za nevěstu cizincovu. Několik dní před královým odjezdem do Říma požádal pan Vilém o Paolinu ruku. Byla mu přislíbena a svatba se měla konat hned po korunovaci. Pan Vilém měl podle přání krále zůstat poté nějakou dobu v Pise, aby

jménem císařovým a z pověření pana kancléře Jana ze Středy urovnal sporné věci mezi městy toskánskými a císařem.

Se svým korouhevním vojskem, jehož nejvznešenější osobností byl pan arcibiskup Arnošt z Pardubic, dojel král před Velikonocemi k branám Říma. Paola slyšela v Pise o křesťansky pokorné korunovaci císařově a o nadějích, které vkládají milovníci vlašské země v nového panovníka. Ale její myšlenky nebyly u císaře a jeho slávy, nýbrž u pana Viléma Vaneckého, který se měl vrátit jako její ženich.

Paola byla plavovlasá a odlišovala se tím od celého svého rodu. Nebyla podobna ani Andreovi Gambacortimu, svému dědu, ani Franceskovi, svému strýci, ani druhému strýci Lottovi, a nejméně svému otci, Bartolomeovi. Všichni byli muži orlích nosů, tváří tučných, úst potměšilých, vlasů černých a postav spíš nízkých nežli vysokých. Snad svou krásu zdědila po prabábě, která pocházela z Konstantinopole, odkud si ji přivezl Giambattista Gambacorti, kapitán pisanského loďstva, jež ovládlo té doby Korsiku a vyjíždělo do bojů až na břehy Helespontu. Snad po ní měla Paola i svůj otevřený pohled a široký úsměv v modrých očích, které si celých pět let pan Vilém pamatoval a za nimiž se nyní vrátil jako rytíř v císařské družině.

Paola se s Vilémem nadlouho nerozloučila. Vědělo se všeobecně, že se císař od korunovace brzy vrátí do Sieny a Pisy. Nevědělo se však, že se celá korunovační jízda obejde bez krve a že císař bude vlašskými městy kráčet pokojnou cestou usmiřovatele. Tak se mu toto dílo dařilo, že rozpustil vojsko, přikázav každému, aby se vrátil do své krajiny a aby s ním zůstali jen ti, kteří

jsou k císařskému dvoru zapsáni a od něho berou žold. Císař vstoupil opět do Pisy jen s tisícem a dvěma sty jezdci.

Dvacátého prvního května měla se konat Vilémova svatba v pisanské katedrále, která je známa svou šikmou zvonicí. Její zvonková hra se tak zalíbila rytířům z Čech, že pod ní celé hodiny vystávali, rokující, proč věž nespadne a proč jsou zvony na ní tak líbezně sladěny.

Pan Vilém byl přijat v domě Bartolomeově s vlídnou tváří, ale hned prvního dne mu řekla matka Paolina, důstojná a – podivuhodné – nemluvná Maria, že je třeba svatbu o několik neděl odložit. Důvodem odkladu byl nehotový svatební šperk, který hlava rodiny, Francesco, objednal v samých Benátkách.

Pan Vilém byl nespokojen. Ale ještě nespokojenější byl, když Bartolomeo začal žehrat na císaře, vyprávěje, že císař chce Luccu, která náležela Pisanským, prodat Florencii. Císař, kterému radí špatní lidé, hodlá prý také jiné hrady prodat a oloupit tak Pisu o její statky.

Pan Vilém, kterého kancléř Jan ze Středy zasvětil vzhledem k jeho budoucímu úřadu do mnohých tajností, odporoval těmto řečem, řka, že císař a král není kupčíkem, jenž by něco prodával. Ale Bartolomeo jen pomrkal svými černými řasami a kroutil hlavou.

Toho dne byl někdejší signore města Luccy, stoupenec rodu Raspanti, soupeřícího s rodem Gambacorti, zavražděn ve chvíli, kdy chtěl vyvolat bouři proti Karlovi. A když Karel dal jeho hrad Agostu ztéci a obsadit, začalo zjevné reptání proti císaři, jehož se svorně zúčastnili Raspantiovci i jejich protivníci Gambacortiové. Císař prohlašoval, že nechtěl nikdy město Luccu

vydat Florentským, ale marně. Pisanský lid se hromadil pod okny císařova příbytku na radnici a hlasitě spílal jeho družině.

Příštího večera vstoupila Paola v masce a v průvodu jediné staré ženy do příbytku Vilémova na oné straně řeky Arna. Její příchod, nezvyklý a neočekávaný, vzbouřil mysl Vilémovu. Paola padla Vilémovi do náručí a štkajíc prozradila, že se chystá strašné vraždění a dnešní noci bude zapálena radnice, aby zahynuli císař i jeho manželka. Když se Vilém ptal, od koho tyto zprávy má, pravila, že hlavou spiknutí je její strýc Francesco a že jeho pomocníky jsou její otec Bartolomeo a druhý strýc Lotto. Že zrazuje svou rodinu z lásky k němu, k Vilémovi, a že ví, že je to její konec.

Vilém chtěl Paolu ponechat u sebe a nepouštět ji do rodného domu. Paola se však bránila a hrozila Vilémovi, že se na místě zavraždí dýkou, přinutí-li ji, aby zradu na rodině dovršila ještě útekem z domova. I propustil ji Vilém a běžel přes most na největší z desíti náměstí města Pisy, kde stála radnice. Dal se poznat strážím a prosadil vstup k císaři. Císař se svou chotí spali. Dal je vzbudit, a když jim oznamoval, co se děje, byl přerušen velikým křikem pod okny, který zoufale ohlašoval, že radnice hoří.

Císař a císařovna nahodili na sebe nejnutnější šatstvo a vyběhli nepoznání na náměstí, ozářené požárem a přeplněné zástupy lidu, který přihlížel a křičel, ale nehasil. Císařský pár vstoupil do domu člověka, který o zradě nic nevěděl a ve chvíli požáru dopékal chleby pro příští jitro. Pekař byl šťasten, že se k němu uchýlili tak vzácní hosté, a dal císařovně lože své ženy, aby se do jitra vyspala.

Císař však v průvodu pana Viléma a ostatních rytířů, kteří se zachránili z hořící radnice, vyšel na náměstí a naslouchal hlasům v zástupu. I uslyšel, že nešlechtný císař sám zapálil radnici, kde jsou uloženy zbraně, aby je vydal ohni a tím zbavil Pisu každé síly. Zničil tam kusy těžké i střelbu, aby se město, až je Florentští přepadnou, nemělo čím bránit. Tak mluvili lidé Gambacortiho i Raspantiovci, nemajíce této zločinné noci proti sobě nenávisti.

„Vizte, nyní je ve vašich rukou. Čiňte s ním, co chcete! Této noci vám neunikne!“ – Tak pokřikovali, aniž pozorovali, že mezi nimi chodí muž, jenž je statečný jako lev, mírný jako holubice a chytrý jako had.

Když se rozbřeslo jitro a radnice lehla za hřmotu popelem, byl císař připraven porazit v boji každého, kdo by se odvážil sáhnout na jeho majestát. Poslal zatím za řeku Arno, aby přivolal část vojska, jemuž velel biskup augšpurský a pan Jindřich z Hradce, oznámil své družině, která bydlila v různých částech města, že jest jí býti připravenu na první zavolání, a odebral se ve veřejném průvodu s královnou do domu, kde sídlil olomoucký biskup Očko z Vlašimi. Tento dům stál nedaleko kostela, kde ležel pohřben Karlův děd, císař Jindřich VII., jenž zemřel v této proradné Pise na své vlašské jízdě.

Tam čekal císař do poledne.

V poledne však vstoupili Francesco Gambacorti a jeho bratři Bartolomeo a Lotto s velikým houfcem zbrojným na náměstí a za křiku „Živ buď lid pisanský a nechť zhyne císař!“ prohlašovali, že je třeba vypuditi císaře a jeho vojsko z města silou.

Nastal veliký boj, při němž teklo mnoho krve sta-

tečných mužů a mnoho jich bylo umučeno a bez oděvu vrženo do řeky Arna. Těžké zápolení bylo na mostě, který vede přes tuto řeku. Tam se srazili Pisanští s tou částí císařského vojska, která spěchala z onoho břehu a prosekala se zatarasenými ulicemi. Těžké meče konaly tvrdou práci, na věžích zvonili poplach, na několika místech hořelo, krámy rezníků byly náhle vyloupeny a žebráci vynášeli z domů drahocenná křesla, povalující se na nich a zpívající posměšně o císařském trůnu, na němž sedí Hrbatý. Tak nazývali našeho krále.

Císař, obklopen svými pány, probil se s mečem v ruce na náměstí, a strhla se tam stejně jako na mostě, kudy se už české vojsko vítězně prodralo, bitva nadmíru krvavá. Vzbouřenci ustupovali velmi zvolna, ale udatnost císařských je tak tísnila, že mnozí uprchli do svých domů a tam se pozavírali, střílejíce z oken a lijíce vřící vodu na hlavy obléhajících. Sám arcibiskup pražský Arnošt bojoval, podobně jako biskup augšpurský Markvart, velmi statečně. Jejich ruce, zvyklé žehnání, rychle se zas naučily rozdávat rány. Mnoho Gambacortiových ozbrojenců bylo smeteno do řeky, jež se pod květnovými dešti v horách rozvodnila.

Boj trval do pozdních hodin večerních, kdy se náhle od Gambacortiovců odštěpili jejich bývalí protivníci a nynější spojenci Raspantiové, jejichž hlavami byli Pafeta di Monte Scudajo a Lodovico della Rocca. Seskupivše se v jedné z vedlejších ulic, jali se náhle provolávat slávu císaři a vrhli se na Gambacortiovice. Vzbouřenci, zaskočení nyní ze dvou stran, začali se vzdávat a prosit o milost.

Nocí zazněla břeskňá císařská fanfára a nad hořícími domy vytryskl k tichým hvězdám jásavý křik vítěz-

ných houfců císařových. Ve svých domech byli zjímáni Francesco, Bartolomeo i Lotto Gambacortiovi a uvrženi do vězení. K jitřnímu svítání byl v Pise mír. Dohořívající domy hasilo obyvatelstvo, které po boji vyšlo na ulice, radujíc se, že přežilo tuto bouřlivou noc.

Císař s císařovnou, s arcibiskupem pražským a biskupem augšpurským se odebrali znovu do domu biskupa olomouckého a císař zmocnil sudího města Arezza, aby soudil Gambacorty.

Francesco, Lotto i Bartolomeo nechtěli odpovídat. Byli proto mučeni. Při mučení se chovali statečně, berouce celou vinu na sebe. Všichni tři byli odsouzeni k smrti. Před popravou byli odvedeni do různých komor, aby tu vyčkali vykonání rozsudku. I přáli si, aby se mohli vyzpovídat, přijmout tělo Páně a promluvit s posledním z Gambacortiů, se synovcem Pietrem, jenž se pro své mládí bojů nezúčastnil. Se svými ženskými příbuznými promluvit nechtěli.

Šestnáctiletý Pietro Gambacorti byl přiveden nejdříve ke svému strýci Franceskovi, potom k Lottovi a konečně k Bartolomeovi. Ačkoliv se bratří nikterak nemohli smluvit, žádali všichni, aby Pietro vykonal jako jejich jediné a poslední přání pomstu na Paole, která, jak na soudu neopatrně prohlásil sudí z Arezza, císaře varovala, a tím zámysl rodu zradila. Bartolomeo, otec Paolin, byl nejnaléhavější a Pietra přímo zapřísahal, aby nežli odejde jako vyhnanec z města, vykonal mstu na Paole. Pietro slíbil, zaklínaje se Matkou boží. Všechno toto se dalo šeptem, aby strážé nezaslechly jediného slova. Potom přijali Gambacortiové tělo Páně.

Třetího dne bylo sedm hlavních vzbouřenců, mezi nimi tři Gambacortiové, na náměstí před chrámem

postínáno. Mlčící zástup přihlížel popravě a mnozí tajně plakali.

V stejné chvíli vešel Pietro Gambacorti do domu Bartolomeova a navštívil ženu Bartolomeovu Marii a jeho dceru Paolu. Nebylo jim dovoleno přihlížeti smrti Bartolomeově, ale zvuk hran k nim pronikl i vytrubování čet, jež pochodovaly k náměstí, obklopující je ze čtyř stran. Bartolomeova žena plakala. Paola seděla u okna a vyschlýma očima hleděla do poledního nebe, které bylo toho dne šedivé.

Pietro oznámil ženám, že se jde rozloučit, poněvadž je jako poslední mužský člen rodu vyobcován z města. A projevil ženám soustrast k jejich dnešnímu velkému smutku.

„Jen jediné mne bude v budoucnosti neustále mučit,“ dodal, „že se spiknutí nezdařilo, ač bylo do posledních podrobností připraveno. To se stalo jediné zradou. A také soudce se o tom zmínil.“

Paola se zmateně podívala na bratrance. Vzdychla, a najednou se jí začaly chvět ruce a nohy, a ústa, dosud pevně stisknutá, se roztrásla, poněvadž zuby na sebe narazily náhlou zimnicí. Paola vstala a chtěla odejít.

Pietro ji podržel za ruku a řekl vlídně:

„Se svatbou si pospěš, Paolo!“

Po těchto slovech se Paola vztyčila a vykřikla:

„Posmívej se sobě, a ne mně a ne statečnému muži, který vás všechny přemohl zbraní! Svatby nebude! Ale věz, že pana Viléma miluji a milovat budu, kdybyste vy všichni a celé toto město uhořeli a byli postínáni!“

A dokončivši tuto větu, zapotácela se.

Pietro se zatvářil starostlivě.

„Víno, rychle víno!“ zvolal. A už naléval z konvice

a přiložil pohár Paole k ústům. Paola pila. Napivši se, vytřeštila oči a její tvář se zkrivila bolestí. Zatařala pěsti a vrhla se na Pietra:

„Traviči!“ vykřikla.

Pietro se však obrátil a s úsměvem sestupoval ze schodů. Před domem vsedl do vozu a odjížděl z města.

Za několik okamžiků Paola zemřela v objetí matčině.

To všechno se stalo mezi polednem a hodinou prvou. Těla Gambacortiů byla pohřbena stejného večera na Svatém poli pisanském a druhého dne k nim přibyla ještě rakev s tělem Paoliným. Při jejím pohřbu kráčel za rakví vedle kněze pan Vilém Vanecký a několik pánů z družiny císařovy. Maria, matka Paolina, nemohla vyjít, poněvadž onemocněla z hrůz posledních tří dnů.

Císař a král poslal zatím svou manželku se silným průvodem do Pietry Santy, kde ležela jeho posádka. Kvečeru onoho dne, kdy byla pochována Paola, odebral se s arcibiskupem Arnoštem, s panem Jindřichem z Hradce a panem Čěnkem z Lipého na pisanský hřbitov, o jehož krásných hrobech slyšel mnoho vyprávět. Prošli sloupovými chodbami s arkádami, prohlédli si mramorové náhrobky a obrazy a stanuli před slavnou freskou svěžích ještě barev. Byla teprve před několika lety dokončena. Jejich průvodce pravil:

„Ejhle, Triumf smrti!“

Před pozadím příkrých hor spatřili vznešenou a pyšnou společnost, jedoucí s myslivci a psy za radostí lovcovou. Ale tu se lovci na obraze zarazí. Před jejich očima leží tři rakve, otevřené, s mrtvolami v rozkladu. S hrůzou hledí páni, odění v hedvábí a zlato, na člověka, jaký je po smrti. Poustevník k nim promlouvá o marnosti věcí světských...

Dlouho zírali císař a jeho průvod na obraz, který jim připomínal konce pozemské slávy. Císař se poznamenal křížem a poručil, aby byl zaveden k hrobům Gambacortiů. Tam stanul nad čtyřmi svěžími rovy a zaplakal.

Pak sňal svůj bohatý císařský plášť a ozdobnou pokrývku hlavy, zlatý pás a řetěz, odevzdal všechno i s mečem pážeti a šel v soumraku pěšky a se skloněnou hlavou celým městem až do svého domu, kde přenocoval na modlitbách a v postu.

Pan Vilém Vanecký nezůstal v Pise, nýbrž vrátil se s císařem do Prahy. Opustil kancelář Jana ze Středy a odešel na svůj hrad na Moravě. Zemřel ve věku třiceti let, neženat. Ale v pořízení svém přikázal, aby na jeho statcích všechny dívky, které se narodí tohoto roku, obdržely neobvyklé jméno Pavla.

Vyprávění páně Buškovo se všem třem posluchačům velmi zalíbilo. Mistr Vítek se jen trochu divil, že právě veselý pan Bušek zahájil besedy takovou pochmurnou povídkou. Král však byl spokojen. Řekl to mistru Vítkovi, když se k němu přišel podívat. Pan Bušek probudil královny vzpomínky na slavné činy českých pánů ve Vlaších a ukázal mu na věrnost, o které právě v těchto dnech král zapochyboval; na věrnost rytířskou. Ale i na věrnost dvou milujících srdcí.

„Škoda pana Vaneckého,“ pravil král. A dodal zklamaneč:

„A teď už chcete jít spat?“

„Nikoli, Vaše Milosti,“ odpověděl mistr Vítek, „tři z nás přijdou denně k slovu. Uchystal jsem si vyprávění

o pravém opaku věrné Paoly, i když ten, který miloval Alenu, byl do toho opaku tak zamilován jako nešťastný pan Vilém do Paoly. Ale neměl volat čerta na pomoc. To sami poznáte.“

I jal se pan Vítek, vzbudiv takto zvědavost všech, vyprávět.

VYPRÁVĚNÍ O TOM, JAK PLATNĚŘ
TOMÁŠ Z PRAHY DAL ČERTEM
HLÍDAT SVOU MANŽELKU ALENU
A JAK SE ANI ČERTU TENTO ÚKOL
NEPODAŘIL, ČÍMŽ SPASENA BYLA
DUŠE TOMÁŠOVA

ALENA

Za panování krále Jana rozhodl se platněř Tomáš, že odcestuje na tři měsíce do přístavního města Antverp. Dovršíl svůj padesátý rok, vzmohl se za válečných dob a chtěl zbohatnout ještě víc. V Antverpách měl dávné přátele, mistry umění platněřského a mečířského. Chtěl se u nich poučit, jak zhotovovat brnění lehká a ozdobná, která nejtěžší meč neprotne a nejostřejší kopí neprolomí. Chtěl se podívat, jak tam vyrábějí zbroj z kovových listů, tenkých jako pergamen a tvárných jako hedvábí.

Dlouho se chystal na cestu a pečlivě připravoval obšírná zavazadla. Daleké cesty se nelekal. Lekal se své ženy.

Platněř Tomáš měl manželku o dvacet let mladší a krásnou jako jarní jitro. Paní Alena, které Hospodin v jejím manželství s panem Tomášem dětmi nepožehnal, nebyla jen sličná, nýbrž i veselá jako skřivánek nad

mladým osením. Celý den zpívala, kudy šla, tam tancovala, její oči hrály všemi barvami duhy, její ústa se podobala hned jahodám a hned vlčímu máku.

Těžko se žilo panu Tomáši s ženou Alenou. Byla už od Boha taková, že vábila mužské oči, a tím i mužskou touhu. Je vinen kalich polního zvonce, že do něho vniká čmel, je vinna voda, že ji žíznivý pije, má vinu slunce, že se po něm otáčejí slunečnice?

Paní Alena byla zbožná, čistotná a pilná, paní Alena byla manželka krásná a chytrá. Ale pokoje svému choti nedopřála. Neodešel z domu bez úzkosti v srdci, neusnul, dokud u něho neležela pod stejnou pokrývkou. Šel-li s ní v neděli do kostela, nechodíval nikdy na hrubou před polednem, nýbrž už na ranní, protože nechtěl její krásu vystavovat mnohým očím. Kráčel-li vedle ní ulicí, nedíval se na sousedy, kteří se mu klaněli, nýbrž po očku pozoroval ženinu tvář, čta city, které v ní probudili kolemjdoucí. Zpívala-li, tušil, že zpívá o někom. Truchlila-li, hádal, že je smutná pro někoho. Pan Tomáš žárlil. Nikdy se mu nezdařilo lapit ženu na hříšné pěšně. Přesto se za ní honil, pachtil a potil. Ale nakonec se vždycky přesvědčil, že paní Alena putuje po širokých cestách ctnosti. Paní Alena se mu vysmála a přitom se jí pod makovým lupenem úst objevily tak krásné zuby, že pan Tomáš štěstím skoro zaplakal. Zaplakal a ihned přemýšlel.

„Právě tak se možná před hodinkou usmívala na někoho jiného!“

A paní Alena se skutečně usmívala. Protože to byla její příroda. Protože, bohužel, jinak nemohla. Pan Tomáš však proto nebyl šťastnější.

V ulici na Starém Městě pražském u vody, kde manželé

bydlili, je mnoho hluku a veselí. Od kostela svatého Valentina po samou řeku slyšíš zvuky kovu, břeskné a radostné jako křižácké polnice. Halasí tu brněři, platnéři, ostrožníci, mečíři a jiní mistři zbrojířského umění, lidé, kteří bývali ve světě a dovedou promluvit, zazpívat a udělat poctivou práci. K nim přijížděli na bitevních hřebcích i rozložitých koních rytíři a zbrojnoši, zde se pod okny procházela dlouhovlasá pázata a jednou tu byl sám král Jan s celým průvodem, který se podobal ohonu vlasatice, věštící vojnu. A skutečně jel král Jan zas jednou bojovat do cizí země.

Paní Alenka měla podívanou. Stejnou a ještě lepší měli rytíři, jejich pázata a sám král Jan. Paní Alenka vyhlížela z okna, a ulice, která v tomto slavném okamžiku ztichla a stanula před vraty v němém obdivu, usmívala se na ni. A zdálo se, že nad šikmými střechami svítí slunce jasněji než kdy jindy.

Mistr Tomáš se klaněl Jeho královské Milosti a jeho malá očka počítala už stříbrné groše, jež přibudou k těm, které ležely, pečlivě narovnány, v truhlici v podsklepi. Přibudou, nebo nepřibudou. Král Jan zapomínal někdy platit.

Nedlouho po této návštěvě se odhodlal pan Tomáš odcestovat. Paní Alena prosila manžela, aby neodjížděl, že jí bude smutno. Pan Tomáš byl nešťasten:

„Lže,“ myslil si, „přetvařuje se, abych se tím spíše rozhodl.“

Potom se paní Alena rozveselila a zpívala jako dřív. „Raduje se,“ řekl si, „hříšnice, už dnes! Jsem ještě doma a ona už se těší na své freje!“

Paní Alena plakala: „Neodjížděj na tak dlouhou dobu!“

„Aha,“ šeptal si pan Tomáš, „chtěla by, abych zůstal. Bojí se ďábla a je ráda, když ji někdo hlídá. Neohlídaná upadne do hříchů!“

Paní Alenka mlčela, a Tomáš se hněval, že s ním nemluví o svízelných a nebezpečných cestách. Paní Alenka mluvila, a Tomáš se durdil, že tak ráda myslí na jeho odjezd.

Den se blížil a mistru Tomáši bylo stále úže u srdce. Nepomáhalo, když se modlil, nebylo mu veseleji, klel-li. Starost o to, co tu v domě bude, svírala mu hrdlo a mistr Tomáš by byl nejraději zůstal doma. Ale žádostivost peněz byla u něho stejně veliká jako jeho žárlivost. A pak už celá Praha věděla o jeho budoucí pouti a všichni si vyprávěli, že mistr Tomáš bude hostem samého hraběte antverpského. Doma zůstat nemohl.

Jeho učňové se už všichni smáli při pohledu na Tomášovu ustaranou tvář. Dokonce břicho panu Tomáši opadlo a ruce se mu začínaly chvět. Mistr platně, kterému se třesou prsty – nevidaná věc! A to všechno pro divnou Alenčinu krásu!

Předposlední noci seděl mistr Tomáš sám a sám, přemítaje, jak by svou ženu uchránil hříchu. Že u ní za pokusem přikluše vzápětí hřích, o tom byl přesvědčen. Nutno ji proto chránit před pokusem. Lámal si hlavu, tiskl v křeči nehty do dlaní, pročesával si všemi deseti vlasy, škrábal se za uchem, na nose a v zápěstí, ale rada nepřicházela. Byl by půl příštího života za to dal, kdyby věděl, jak v těch třech měsících ostrážet ženu. Byl by dal za to spásu duše.

A tu mu vzklíčila v koutku duše myšlenka:

„Co je věčné spasení proti trošce té radosti zde na zemi? A já si tu radost, přísámbůh, pokazit nedám

a s nikým se o ni nerozdělím! To ať mne raději vezme na tom místě čert!“

Než domluvil, byl tu čert a seděl na židli proti němu. Tam, kde sedávala při obědě paní Alenka. Čert byl velmi zdvořilý a ochotný. Laskavě se ptal, čeho si pan Tomáš žádá. Že by si ho rád s sebou vzal, ale že ještě nepřišla chvíle. Že je ochoten vykonat, cokoli si pan Tomáš přeje. Ale že se nejdřív musí podepsat malá úmluva. Slovem, čert věděl, co se děje v ubohé duši Tomášově, a teď si s ním zahrával. Usmíval se, bubnoval prsty na stole, napil se vína a rozdrobil kousek chleba. Díval se zkoumavě na Tomáše, který se sic nelekl, ale celkem nevěděl, jak s čertem hovořit.

Čert mu pomohl:

„Vím, mistře, o vašich starostech. Pozorujete, že s vaší ženou šije čert. To je pravda. Ale to se nedá nic dělat. Nebudu přec proti sobě. A jen tak zhola proto, že si to přejete? Co mi dáte za to, jestliže vám vaši ženu uhlídám?“

Čert vyřkl to, co mistr Tomáš chtěl právě říci. Tomáš se optal: „Jak víte, že tohle chci?“

„Jak to vím? Všichni to vědí! Dlažba pod vašimi okny si o tom vypráví a kameny se smíchem otrásají. Mistře Tomáši, žárlivec je postava neveselá. Ale lidé se přesto smějí. Svět je škodolibý.“

„Pomozte mi, vzácný pane!“

„Kde čert pomáhá, tam to vždycky něco stojí,“ řekl suše roztomilý host a stáhl obočí. Mistru Tomáši přeběhl po zádech mráz. Vosková svíce na stole zhasla.

„Zvedá se nějaký vítr,“ řekl lhostejně čert a oči mu začaly světélkovat.

Tomáš se ohlédl na dveře, podíval se na okna. Vše

bylo v pořádku. Dostal strach. Čert ho vzal však přes stůl za ruku a líbezně se rozhovořil:

„To nic, drahý příteli! To tak bývá tam, kde jsem já. Náhlé změny povětří. Ale to nevádí, abychom si neporozprávěli o svých přáních, mistře Tomáši! Přejeme si tedy, aby ctnost paní Aleny po tři měsíce naší nepřítomnosti byla chráněna ve dne v noci před každým pokušením, a tudíž i před tím, co se zove hříchem. Přejeme si, aby nám nikdo neposkrvnil lože, jak se říká. Přejeme si, abychom mohli venku klidně spát. Nebojíme se loupežníků, nebojíme se moru ani války, ale bojíme se o něžné, o spanilé, o přemilé tělíčko paní Aleny. O její duši takovou starost nemáme, není-liž pravda?“ A čert si pohladil bradu. Byl toho večera neoholen a pod jeho dlaní zarsřely jiskry.

Tak hloupě se ještě nikdo nikdy na čerta nedíval. Mistr Tomáš tu seděl s otevřenou hubou. Kdyby byla přilétla vlaštovice, mohla vletět do jeho úst, postavit si tam hnízdo a vylétnout i s mladými. Ale čert už zas mluvil dále:

„Zbytečně jste mne přece nevolal, tuším. Prosím, jen klidně promluvte.“

„Prosím, pane čerte,“ zajíkal se Tomáš, „abyste mi v době mé nepřítomnosti hlídal mou ženu Alenu. Prosím vás velmi úpěnlivě, amen!“

„Modlení si uspořte na pozdější dobu,“ pronesl ostře čert. „Rád vám vyhovím. Jste osoba velmi příjemná a dá se s vámi mluvit. Podmínka je jediná: vaše duše! Vezmu si vás, ovšem po vašem návratu, kdykoli mi bude libo. Ale dokážu, aby vás vaše manželka i na dálku milovala.“

Pan Tomáš chtěl políbit čertovi ruku. Čert však bodl Tomáše nehtem do prstu a podal mu kus papíru a pero. Na papíru už všechno bylo napsáno. Že mistr platněrský Tomáš z Prahy prodává svou duši ďáblu za to, že mu

dábel v době jeho nepřítomnosti ochrání ctnost jeho ženy Aleny. Tomáš podepsal.

Vtom tu naproti místo čerta seděl mladý platnéřský mistr, který přijel z Hradce pana Tomáše navštívit a který ho bude v jeho nepřítomnosti v dílně zastupovat, aby dílo nestálo. Tak se domluvili.

Tomáš myslel, že udělal nejchytřejší věc svého života. Rozveselil se, mnul si ruce a šibalsky pomrkával po panu Ondřeji. Tak si přál čert být nazýván. Čert však dlouho nemluvil. Vstal, uschoval papír s krvavým podpisem, který zatím oschl, podal mistru Tomáši svou úzkou a chladnou ruku a řekl nedbale:

„Zítř ráno mne tu máte.“

Sáhl po čepici a už byla jen hustá tma a pod podlahou tichounek ťukání krysy. Pan Tomáš si však ulehčeně oddychl a statečným krokem vešel do ložnice své ženy. Slyšel její dech a nesmírná něha zalila jeho srdce. Byl šťasten.

Druhého dne zrána představil mistr Tomáš pana Ondřeje své ženě. Že bude jeho zástupcem v dílně, že ho budou všichni poslušni a že konečně bude zde v domě také bydlet. Dole v komoře u vrat.

Paní Alenka velmi zdvořile mladého mistra pozdravila, a odešla připravit snídani. Mistru Tomáši toho jitra chutnala zapražená polévka víc než kdykoli dřív. Snědl s panem Ondřejem kus slaniny a vypil s ním konvici vína. Když vešel do dílny k učňům, povel, aby práce ztichla, a pronesl několik slov o poslušnosti, již jsou učňové povinováni mistru Ondřeji.

Ondřej se jen uškleboval a dělal, jako by se o umění platnéřské nezajímal. Oba se měli brzy k odchodu, ale v dílně se kladívka jen velmi zvolna zase rozkmitala.

Ještě jednu noc strávil mistr Tomáš po boku své ženy. Třetího dne zrána odejel. Paní Alenka vyšla před dům, objala chotě, zaplakala a dlouho se za ním dívala, až do okamžiku, kdy spatřila tlustý zadek jeho koně zahýbat z rynku. Potom vešla do domu a začala si prozpěvovat.

Pan Ondřej tou dobou dlel již v dílně a učňové vyvalovali oči, jak se staví k práci. Pod jeho rukou pláty jen zvonily, jiskry lítaly mu zpod kladiva jako ohnivý déšť, pan Ondřej bušil a přitom slyšel, co druzí mluví, pan Ondřej připevňoval nýty a přitom káral učně v druhém koutě. Měl oči napřed i vzadu, uši na všech stranách, ne dvě, nýbrž čtyři ruce, slovem, byl to platněr k pohledání. Přitom beze slova zmizel a byl před vraty. Sotva pozdravil souseda, už stál na dvoře a pokřikoval na kohouta, který se pod jeho pohledem začepýřil a zlostně zakokrhál.

V poledne se nečekaně objevil v Tomášově bytě a zeptal se paní Aleny, není-li jí smutno. Když nevrle odpověděla, poroučel se velmi dvorně a už se objevil v kuchyni u kotle a vytáhl kousek uzeného masa z vařící vody, aniž si opařil ruku. Kuchařka se podivila, ale pro všechny případy se nabídla, že mu posolí puchýř.

„Posolte raději maso, matko,“ usmál se pan Ondřej. „Puchýře mi nenaskakují.“ A ukázal jí ruku. Už byl ze dveří. Stařena zdvihla nos, větříc jako stavěcí fenka. Cítila zvláštní zápach. To nebylo ani z hrnců, ani z komína, ani ze splašků. Zakroutila hlavou a začala horlivě míchat jíšku.

Večer se postavil pan Ondřej před vrata a čekal. Čekal dlouho, až ho zabořily nohy. Potom šel nahoru ke komoře paní Aleny. V komoře zaslechl tiché zvuky, jako když se holubice škádlí. Zaklepal na dveře. Uvnitř ticho. Při-

krčil se a čekal. Ani hlásku. Přiložil ucho ke dveřím. Zaslechl jen něžné chrápání.

„Zmýlil jsem se,“ řekl si čert a šoural se pomalu po schodech dolů. Chtěl se konečně vyspat. Sotva však vstoupil do síňky, zašramotilo něco ve tmě. Čert vyskočil. Spatřil stín, který se protahuje pootevřenými dveřmi. Nad stínem na nebi uzřel dvě maličké, rozpustilé hvězdy.

„Přec tu někdo byl,“ řekl si čert. „A čert hlídá!“ Usmál se sám sobě. „Zatím jsem nic neviděl a neslyšel.“

Ale přišla druhá noc a pan Ondřej měl stejné svízele jako včera. Někdo byl v Alenině ložnici, někdo s ní rozprávěl, nějaké sklo zařinčelo, a když pan Ondřej běžel k zadním dvířkám, vylézal někdo oknem a ještě se smál. Čert skočil do tmy a nahmátl větev stromu. Byla vlhká a pomazaná netopýřím trusem. – Zapomněl jsem totiž říci, že za čertem se táhnou netopýři a že se od chvíle, kdy přišel k platněři Tomáši, tato havěť zavěsila hlavou dolů na větev staré lípy na dvoře. To bylo ve dne. V noci poletovala kolem domu jako smyslů zbavená.

Ondřej se dopálil. Rozhodl se, že bude třetí noci čekat před samou ložnicí Aleninou už od soumraku. Čekal hodinu, druhou. Ticho bylo veliké a smutné. Čert lapal dlouhou chvíli mouchy a potom usnul. Když se probudil, sáhl na kliku u Aleniny ložnice a nahlédl dovnitř. Měsíc klidně svítil na nebi a komorou se táhla stříbrná stužka na jedné zdi a po podlaze. Čert se šel podívat na postel. Byla prázdná.

Přistoupil k oknu. I zdálo se mu, že dole pod lipou sedí dvě postavy, z nichž jedna byla, to jeho čertovské oči poznaly, paní Alena. Vyskočil na okno a přehoupl se na dvůr. Ale tam byla prázdná lavička, na které ležel

bledě modrý závoj měsíčního světla. Plivl na měsíční stopu a běžel do tmy. Narazil hlavou do plotu, až mu v hlavě zahučela Styx-řeka. Utíkal zadními dveřmi do domu a na schodiště. Stál zas před Alenčinou ložnicí. A slyšel odtud klidný, dlouhý dech. Paní Alena spala.

Čert už nevěděl, čím je. Tohle se mu ještě nestalo! Přísahal si, že udělá všemu konec. Chytne hadí plemeno při činu. Proto si vlezl příští noci paní Alence pod postel. Ležel trpělivě a namáhal se, aby neusnul. Bděl do jitra, ale ani šelestu, ani kroku, ani dýchání, ani zaskřípění, ani slova. Za úsvitu vylezl. Postel byla jako včera prázdná. Šel do své komory.

Když ulehł do postele, poznal, že je teplá. Rozhlédl se pečlivě a uviděl, že je v komoře nepořádek.

„Přišli se vyspat k čertu do postele...“, řekl si Ondřej.

A tak to šlo den ze dne. Pan Ondřej si rval vlasy. Pomalu poznal, že se paní Alena nemiluje s mužem jen jedním, nýbrž s několika. Že první odejde oknem zvečera a druhý o půlnoci sedí pod lipou a čeká na zavolání. Že tito muži jsou stavu rytířského, měšťanského i duchovního, že přicházejí nejen v noci, nýbrž i ve dne, že přitom paní Alenka chodí do kostela, uklízí byt, smýččí schodiště, stele postele, vaří v kuchyni, kuchá rybu, otáčí na rožni kachnu, koupe se v škopku, češe si vlasy, chodí do lázní a zve k sobě sousedky na koláč i rozhovor, že je přitom růžová, vyspalá, vyšňořená a veselá a že ještě prolévá slzy, když jí dojde po zvláštním poslu dopis páně Tomášův, v němž píše, že je boží země nesmírně široká a daleká a že jsou všude lidé... A že posílá pozdrav panu Ondřejovi.

Pan Ondřej se však jak náleží unavil a chtělo se mu učinit zadost smlouvě. Aby ženská napálila čerta, to se

mu přec nezdálo! Odhodlal se proto promluvit s paní Alenkou přímo.

Vešel k ní do komory právě ve chvíli, kdy byla po obědě. Popřál jí příjemného zažití a zeptal se, smí-li si přisednout. Ona se jen líbezně usmála a hned se tázala, jak to, že pana Ondřeje tak málo vídá. Pan Ondřej se zachmuřil a pravil:

„Ale zato já vás, paní Alenko, vídám často. A to nikdy samotnou.“

Paní Alenka se na něho tázavě zahleděla a mlčela. Čekala, co Ondřej poví dál. Snad něco ví, snad neví nic a mluví jen tak do větru. Ale Ondřej pokračoval:

„Když mi pan Tomáš, váš manžel, odevzdával právo nad svými uční, požádal mne, abych jedním okem bděl také nad vámi, paní Aleno. A já bděl. Jedním i oběma. A uviděl jsem, že velmi často, denně, ba každou hodinu zapomínáte na svého chotě. A to mu, prosím, řeknu, až se vrátí. Proto vás chci varovat. Dva měsíce se oddáváte životu neřestnému. Chcete-li se poslední měsíc polepšit, budu mlčet, paní Aleno!“

Paní Alenka se zamyslíla a najednou jí začaly z očí tryskat slzy tak veliké a krásné, že sám čert měl chuť je slíbat. Ale přemohl se a nepohnul ani brvou. Když se vyplakala, prohlásil pan Ondřej mravně:

„Slzy nejsou špatný počátek polepšení. Váš manžel by měl jistě radost, kdyby viděl, jak svých hříchů litujete.“

Čertu se v té chvíli zdálo, že mu narůstají andělská křídla. Tak dojemně mluvil a tak vážně to myslel. Ale paní Alenka sáhla přes stůl, dala mu svou teplou tlapku do jeho chladné čertovské ruky a zalkala:

„Och, pane Ondřeji, proto nepláču. Spíše proto, že právě vy tak hovoříte. Tak krásný mladý muž a nechá

mne bloudit, nevěda, že hledám jen zapomenutí. Zapomenutí té velké muky, že o mne nedbáte. Jak daleko je od vás ke mně? Jedno schodiště. A vy netrefíte. Co mám dělat? Hledám zapomenutí.“

Panu Ondřeji se tato řeč zalíbila. Více se mu však zalíbila paní Alena, která v nepřítomnosti mrzutého Tomáše zkrásněla o tolik, oč může krása být krásnější a slunce slunečnější. Nahnul se přes stůl a ona mu nastavila svůj makový květ k utrnutí. Políbil ji a bylo mu dobře.

Rychle si zase sedl. Ale paní Alena už mu byla na klíně, ovinujíc mu ruku kolem šíje a pohrávajíc si s jeho ušním boltcem. Ten boltec se jí zalíbil, i když byl poněkud jiný nežli u druhých mužů. Paní Alena ho ještě jednou políbila a toto políbení trvalo hodnou chvíli.

Zatímco se toto dalo, rozhodl se čert, že přestane paní Alenu hlídat.

„Paní Alenko,“ řekl Ondřej, „není nic krásnějšího na zemi i v pekle nežli vás milovat.“

„A co na nebi?“ zeptala se Alenka.

„To není mé hájemství,“ odpověděl Ondřej. „A pro vás asi také nebude připraveno, paní Alenko.“

„To nic nevadí, jen když mě máte rád!“ zašeptala Alenka.

„Paní Aleno,“ pronesl slavnostně Ondřej a vypjal prsa, „my u nás dole máme také svou čest. Upozorňuji vás, že jsem ďábel sám! A že jsem přišel, zavolán vaším mužem, abych vás hlídal a uhlídal za cenu jeho duše. Ostrhám-li vaši ctnost, je jeho duše moje!“

Paní Alenka spráskla ruce:

„Ubožáček, ten mne miluje!“

„A vy?“ zeptal se čert a byl v té chvíli podoben nejvyššímu sudímu.

„Já mám ráda vás, pane Ondřeji. Máte tak krásné černé oči!“ A padla mu do náruče.

I začal sám čert paní Alenku milovat. A miloval ji tak, že neměla ani chvíli pro někoho jiného. I mohl přísahat, že od okamžiku, kdy mu padla do objetí, nevešel k ní nikdo kromě něho samého. A tak bylo první, druhý, třetí i čtvrtý týden.

Ke konci čtvrtého týdne vrátil se pan Tomáš, zaprášený, ožehnutý sluncem, tlustý a spokojený, z dlouhé cesty. Paní Alena bouřlivě zajásala, když na prahu manžela uvítala. Pan Tomáš se na ni velmi pozorně díval a snažil se uhádnout, co bylo. Pan Ondřej byl tomuto uvítání přítomen a hladil si bradu. Byla oholena. Čert zhubl.

První, co Tomáš učinil, bylo, že se uzavřel s čertem do komory a ptal se co a jak.

Čert byl smuten. Ze záňadří vytáhl papír s krvavým podpisem a pravil:

„Jsem poražen, pane Tomáši. Vyhrál jste. Ctnost vaší ženy jsem neuhlídal. Když se mi nepodařilo první dva měsíce dopadnout muže, kteří k ní přicházeli ve dne v noci, rozhodl jsem se, že jí domluvím. Od oné rozmluvy stal jsem se jejím milovníkem, pane Tomáši. Zde vám vracím váš podpis. Jste spasen. Buďte šťasten, pane Tomáši. Máte krásnou ženu.“

A čert zmizel, nezanechav za sebou ani pekelného smradu.

Pomalým a těžkým krokem šel pan Tomáš do ložnice své ženy. Seděla na posteli a plakala.

„Proč pláčeš?“ tázal se mistr Tomáš.

„Nad tím, jak mne miluješ.“